Триптих

1.СТРАХ

Найбільш шанованою святинею в тій країні з часів незапам'ятної давнини був невеличкий, прикрашений барвистим розписом та інкрустацією керамічний горщичок, у якому зберігався Страх.

Страху того із простих смертних не бачив ніхто. Вдень та вночі його охороняли п'ятеро священиків і п'ятеро вояків, і всі знали про його незвичайну страховиту силу. Саме з цієї причини людей того краю і називали страховитами. Колись за цей керамічний горщичок билися у двобої головний жрець племені й головний його воїн. Звісно, що переміг жрець, бо він уже володів страхом, а його супротивник — тільки мечем. Але меч — слабкий засіб проти всемогутнього Страху.

Ім'я головного жерця, який узяв на себе всю владу в країні, було Галабурдахам. Після своєї перемоги він іще більше ніж раніше почав зміцнювати культ Страху. За його наказом у самому центрі головного поселення збудували мармуровий палац — для нього самого й для Страху. Було створено спеціальну сотню з вояків, жерців і таємних співробітників, які дбали про безпеку Страху й Володаря водночас.

Між владою і підданими на той час запанували мир і злагода, ніхто не наважувався виступити проти Галабурдахама. Ніхто не міг про це навіть подумати — такою великою була переконлива сила Страху. Коли траплялися якісь заворушення у провінціях, наприклад, недостатньо збирали там податків, тоді туди скеровувалась озброєна команда, звичайно ж, у супроводі всемогутнього Страху, і податків збирали навіть більше, ніж було потрібно. Якось виник був прикордонний конфлікт із сусідньою державою, і розпочались переговори, які тривали чотирнадцять тижнів поспіль. Та все безрезультатно. Тоді Володар Галабурдахам надіслав туди свого силового міністра за Страхом на

візочку. Переговори швидко закінчилися — швидко й успішно для страховитів.

Керівники країни на чолі з Галабурдахам ом вирішили збудувати для Страху ще більший, надзвичайний архітектурний ансамбль поряд зі старим, який тепер увесь займав Володар. У день перенесення Страху до нової шикарної будівлі дали салют зі 101 гармати. Той день був названий Днем Державного Страху і став головним офіційним святом країни.

З плином часу сама собою склалася хитромудра державна ідеологія, котра базувалася на доктрині Страху. Всі явища і вчинки сприймалися й оцінювались тепер згідно зі стародавніми законами Страху. У філософії запанував напрям страхології, який невдовзі поступився місцем страхофілії. Ідеальним громадянином ставав заляканий громадянин, що всього боявся. Саме такий образ запанував у теологічній літературі й у мистецтві графіті. Релігія страхолюдства зробилася надзвичайно популярною поміж вірними й займалася розвитком їх у дусі безмежного, богоданного Страху. Було збудовано безліч храмів, капличок і навіть упорядкованих на мальовничому лоні природи літніх молілень-скитів із саунами. Ці останні з названих заклади були дуже популярними поміж вірних усіх верств, а особливо — між ієрархами. Казали, це тому, що найповніше відповідали вимогам ідеї Страху.

Поміж тим державне життя тривало; один за одним проминули роки владарювання династії Галабурдахама. Так само пролетіли династії Парастурфуджина I, II і III. Парастурфуджин IV перейменував себе на Страхолюда Першого, так було природніше, а країну нарік Страхолюдією. І слушно зробив, бо за багато років існування під егідою страху люди майже втратили свої попередні антропологічні риси й набули зовсім нових. По-перше, у країні вже давно ніхто не сміявся, навіть перестали усміхатися; веселість сприймалась як блюзнірство. Найпривабливішим виразом дівочого обличчя став вираз переляку. Старші ж люди за своє довге життя виховали на своїх обличчях такий жахливий вираз, що він аж викликав дрижаки. Саме цього й вимагалося.

Найкращих у цьому ділі всіляко винагороджували й шанували. Виникло й успішно розвивалося музичне й пісенне мистецтво у стилі страх-модерн — коли від музики зі співом у слухачів підіймалось дибки волосся на головах. Це дуже подобалося владі й ветеранам-довгожителям.

Наука також не стояла на місці, плідно розвиваючись під впливом животворних страхолюдних ідей. Писалися монографії про сакральну структуру Страху, його метафізичну сутність. Учені вперто досліджували таємничий вплив славетного горщичка на стан атмосфери і стратосфери, зв'язок його невидимого випромінювання з періодичністю виникнення плям на Сонці. Аграрії дуже точно встановили, як благотворно впливає Страх на вегетацію рослин, особливо таких, як кукурудза й картопля. Політологи вивели залежність політики Володаря від сакрального впливу Страху. Було переконливо доведено, що всі переможні акції у внутрішній та зовнішній політиці тісно пов'язані з інфернальним випромінюванням Страху. Однак весь секрет полягав у тому, що зміст цієї інформації був доступний тільки Володареві, у якого був спеціально для цього маленький чорний саквояжик. У країні набули широкого розвитку різноманітні науки: парапсихологія, кабалістика, а особливо — астрологія. Саме вона першою вивчила астральну природу Страху й почала робити найдетальніші прогнози в усіх без винятку сферах життя. Прогнози ці завжди були сприятливими для країни й особливо для її Володаря, якому було напророковано володарювати сорок сороків літ. Володар був дуже задоволений і призначив Астролога президентом Академії паранаук, яка того року була заснована. Першою працею Академії стала розробка нової конституції — Конституції Великого Страху, яку й було прийнято 996 року.

Але для того, щоб відчуття страху перемогло у масах остаточно, потрібно було викорінити протилежне почуття. Тож був прийнятий новий карний кодекс зі статтями про відповідальність громадян за ненормативну поведінку — сміх, усмішки, безпідставні жарти. А також за ганебні прояви сміливості, відваги. За відвагу при захисті товариша від диких звірів давали три роки тюрми, від жінки — п'ять років. Але

особливо сувора кара призначалась тим, хто наважувався боронити кого б то не було від замаху влади. Такі підлягали пожиттєвому позбавленню волі. А за образу Його Величності Страху, звісно ж, присуджувалася смертна кара.

Воно, звичайно, не все йшло гладко, часом у великій країні виникали народні збурення, непослух і навіть єресь. А в середині сторіччя ледь не стався розкол. Це було, коли певна частина жерців-священиків раптом запропонувала поширити ідею страху на стосунки з домашніми тваринами. Щоб щенят, ягнят, лошат виховувати жорсткими способами кари й обмежень, в атмосфері животворного страху. Але невдовзі з'ясувалося, що у такій атмосфері кози, віслюки й собаки або здихають, або втікають до темного лісу, де їх важко потім знайти. Мабуть, і справді тварини — не люди, їх важко перевиховати страхом. Окремі господарі й великі ферми страждали від цього, терпіли збитки, деякі провінції навіть охопив голод. Це вимагало від верховної влади радикальних заходів. До провінції Страх-Пут виїхав володар Страхолюд XII з великим військовим підрозділом. Він також узяв із собою Страх. Страх везли на пишно прикрашеній колісниці, в яку було запряжено 12 чорних коней під золотими накидками. І після того, як бунтівників оточило військо, і перед них винесли Страх, й вони капітулювали. Страхолюд XII повернувся до столиці переможцем і був урочисто зустрінутий вдячним народом. Звісно, громадяни шанували свого Володаря, його розум і силу, але й розуміли, що своєю перемогою він передусім повинен завдячувати Страхові.

Іще одну велику перемогу було здобуто державою в її задавненому конфлікті з сусідами — дурними сміховитами, релігією яких були веселощі. Страхолюди нарешті швидко завоювали ту невелику, слабко організовану країну. Та невдовзі було помічено, що переможені не надто тим переймаються, бо живуть набагато краще за переможців. І грошей у них більше, і хліба, і домашніх тварин. Вони навіть п'ють вино, що було вже зовсім незрозуміло. І ніхто в них нікого не примушує з дитинства напускати на обличчя переляканий вираз, кожен сміється, скільки заманеться. Навіть має право голосно реготатися.

Не завжди в житті все складається так, як хочеться навіть Володареві. Якби Страхолюд XII знав про це, він би не завойовував тієї безладної країни. Сталося так, що аморальні ідеї переможених сміховитів почали потрохи потрапляти й до країни страхолюдів — спершу через військові, а пізніше — через торгівельні зв'язки. їх підхопила найбільш морально нестійка частина суспільства — недостатньо вихована у страхові молодь. Раптом декотрим із молодих сподобалися веселі пісні сусідів, і вони навіть почали їх співати. А потім в ужиток увійшли вино й тютюн, що взагалі було жахливо. І хоча на боротьбу з цими вадами було скеровано всі державні сили — від війська й до громадських помічників — сексотів, стукачів і топтунів — користі було мало. Незважаючи на суди, затримання, арешти й судові вироки, ці жахливі порушення правовірної суспільної моралі й етики не припинялися. Потрібно було іще вище піднести роль Страху, його животворних ідей. Наблизити їх до народу.

Тоді Володар країни за короткий термін вибудував посеред столиці величезний, у 50 сажнів заввишки архітектурний ансамбль, який угорі завершувався мармуровим портиком із розміщеним у ньому позолоченим горщичком Страху. У погожий сонячний день його відблиск можна було побачити далеко за межами Страхолюдії. Було встановлено сотню премій музикантам, художникам і письменникам, які, не шкодуючи творчих сил, взялися втілювати у своїх шедеврах золотий образ Страху. Вже за півроку рівно сотню творців було нагороджено преміями, а їхні мармурові бюсти виставлено вздовж алеї у столичному міському паркові культури і страхолюдства. Кордон зі сміховитами зміцнили сталевою завісою дванадцять метрів заввишки. Перетинати той кордон мали право лише особливо сміхостійкі люди, яким перед поїздкою ще й робилися ін'єкції сироватки суму. І тим не менш, підривна ідеологія та її матеріальна культура широко проникали до країни суму і страху. Через недогляд цензорів у друку з'явилися публікації одного економіста про те, що нібито веселий працівник продуктивніший за сумного — подібної єресі в країні не траплялося вже майже два сторіччя. Автора публікації, звичайно ж, вислали за кордон, де його невдовзі вбили його ж власні однодумці. Декотрі, щоправда, казали, що це

вбивство — справа рук страхітливих спецслужб. Але це вже, мабуть, злостивий наклеп.

Володар країни Страхолюдії вельми стривожився і всі страховитські сили кинув на боротьбу з підривною ідеологією. Аби ідея страху діяла більш ефективно, він запровадив смертну кару навіть за найдрібніший аморальний вчинок, якщо він викликав сміх. Злочинців стало понад усяку міру. Особливо, як у країні почався економічний спад, а потім криза, і не стало чого їсти. Дійшло до того, що якось, одного святкового дня на головній площі столиці зібралася демонстрація за право їсти. (Ці нечувані раніше претензії на якісь там права також були контрабандою завезені з країни сміховитів.) Володар оточив військами площу й прямо перед святинею Страху влаштував демонстрантам криваву лазню. Були сотні вбитих і ще більше поранених. Влада те число перебільшила у десятки разів — згідно зі святою і непорушною ідеєю Страху. Це подіяло. Всі побачили, що Страх, як і раніше, має силу, і то неабияку. Почалися розмови, що, мовляв, не варто проти нього виступати, що перемоги все одно не досягти і що потрібно шукати консенсусу з Володарем. Страх непереможний, бо у ньому є якась непояснима сатанинська сила. Це, взагалі-то, було схоже на правду. І все-таки люди хотіли їсти, а їсти у країні було нічого. Доведені до відчаю, вони вже нікого в країні не боялися: ні спецформувань, ні таємної поліції, ні Володаря, — вони тільки не могли здолати у собі вроджене, генетичне відчуття Страху. Це, між іншим, пречудово розумів і сам Володар, який старанно вдосконалював святиню. Група лауреатів-інженерів спроектувала на площі цілий інженерно-технічний комплекс навколо п'єдесталу Страху. Портик зверху вкрили броньованим ковпаком, налагодили лазерну охорону з невидимим, проте дуже ефективним випромінюванням — в інтересах безпеки. У космос запустили спеціальний супутник Страху, який день і ніч обертався над площею, відганяючи від неї навіть горобців; ті з них, які здуру перетинали межу, відразу ж падали мертвими на брук. У підземеллях, на глибині ста й більше метрів, сиділи чергові оператори — встромившись носами у свої екрани, які стерегли комплекс від можливих диверсій.

І тоді раптом у місті з'явився Мирон.

Це був молодий хлопець родом із найголоднішої провінції, він володів неймовірними здібностями. Міг видряпатись на найвище дерево, навіть на голий стовбур пальми. Як він це робив, ніхто ніколи не бачив. Зазвичай його зауважували вже тоді, коли він був нагорі й жбурляв звідти кокосові горіхи, які підбирали дітлахи. Характер він мав свавільний.

І от якось містом рознеслися чутки, що на площі опівдні має відбутися щось неймовірне. Люди зранку почали збиратись на площі; підійти ближче до архітектурного ансамблю Страху не пускала охорона. Здалеку люди придивлялись, милувалися мерехтінням золотого портика, на якому сяяв непереможний, священний Страх. Влада, звичайно ж, пильності не втрачала і зміцнювала охорону.

Сотня одягнутих у "жаб'ячого" кольору камуфляжі "горил" слідкували й наглядали за публікою. Перед екранами у підземеллях теж горбатилися чергові. У диверсію чи саботаж мало хто вірив — історія країни ще не знала випадків, щоб хтось подолав тотальний великий Страх і наблизився до нього.

Але саме опівдні, коли годинник відбив дванадцять разів, усі з завулків, вулиць, із дахів і вікон угледіли, що на золоченому портикові з'явився чоловік. У світлій сорочці, без шапки, стоїть і чомусь махає всім унизу. І навіть кричить щось — однак зовсім не сумне.

Люди не розуміли, що відбувається. Не розуміла охорона, яка заметушилась у паніці. Із завулків від скверу й від палацу Володаря на зухвальця націлилися дивізіони "Градів", "Тунгусок", сотні дул АК. Проте ніхто не наважувався стрельнути, бо там же була святиня — Страх. А хлопець тим часом щось там трохи понишпорив, нахилився, і всі побачили, як згори, розколюючись, неначе кокосовий горіх, летить униз кожному зі шкільних підручників знайомий горщичок Страху.

Досягнувши бруківки, він з громовим тріскотом розбився на дрібнесенькі друзки.

Після секундного паралічу всі кинулися до тих осколків — чи вцілів Страх? Та де там — не виявилось ніякого Страху. Серед череп'я лежала на камінні купка якоїсь рудої землі — і все. Якщо, може, це й було колись Страхом, то його вже давно сточили мурахи. А може, й не було ніколи ніякого страху. Першим, умить збожеволівши, гучно зареготав, ніби старий мул, начальник охорони Володаря, горилоподібний полковник. За ним дико, по-вар'ятськи загиготіли всі його підлеглі: підполковники, майори, капітани, лейтенанти і прапорщики, таємні і явні сексоти, стукачі, топтуни, охоронці. У дикому істеричному реготі зайшовся увесь обдурений, розділений, перемішаний, багатомовний голодний люд. Люди сміялися, обіймалися, реготалися, втямивши, що довге володарювання страху скінчилось.

До початку нового володарювання — Сміху — залишалося небагато часу. Але люди тоді ще не знали про це.

2. СМІХ

На третій день, коли громадяни більш-менш опам'яталися від радості великої перемоги, було оголошено, що керівником держави стає той самий товстий полковник, який першим засміявся з поразки страху. Газети писали про "подвиг найвідважнішого військового, справжнього громадянина країни". Першим декретом нового керівника стало засудження страху й започаткування боротьби з його наслідками. У містах і селах виявляли плаксивих і наляканих і безжально судили їх. Упертих саджали до в'язниць — особливо ж тих, хто не хотів сміятися, а тим більше плакав від жалю за любим і звичним страхом. Мирона також посадили, бо з'ясувалося, що він не вмів сміятись і навіть відмовився вчитись це робити. Свідомі страхолюди у масовому порядку переходили у стан сміховитів. Найспритніші з них стверджували, що навіть у понурі часи страху тайкома дозволяли собі сміятися. Хтось — зачинившись у

вбиральні, хтось — на власній кухні, а ще хтось — уві сні. І це була правда.

Сміх поступово, але невпинно робився національною ідеологією, про що врешті й було оголошено в спеціальному декреті керівника держави. З нагоди проголошення на центральній площі столиці відбувся грандіозний мітинг. Тоді ж на колишньому п'єдесталі Страху було встановлено фігуру Сміху — мармурову скульптуру граційної дівчини, яка аж переламувалась навпіл від нестримного сміху-реготу. У місті відкрився Університет сміху, де вивчались усі його аспекти: психологічний, фольклорний, політологічний. У школах було запроваджено уроки сміху (замість літератури й математики), які дуже подобались учням. З'явилися перші вчені — поважні профі у царині новостворюваної науки сміху. Поступово у країні розплодилося безліч ансамблів сміху та веселощів, які, добре заробляючи, їздили містами та селами й електромузикою смішили публіку, особливо — молодь. В інших місцях виступали вчені-лектори, котрі розповідали, як гарно невдовзі житимуть люди, що викликало безупинний регіт у залі, і вченим добре платили. Все це страшенно подобалося, особливо молоді: концерти й лекції сміху часом тривали до ранку. Відомий письменник, патріарх вітчизняної літератури, нещодавній палкий апологет страху, зробився не меншим апологетом сміху й написав новий роман з дещо легковажною назвою "Хі-хі". Щоправда, очікування автора не справдилися: пильні літературознавці (звісно ж — у цивільному) відшукали поміж рядків замасковані прикмети страху, й автора було піддано громадському остракізму. Він перестав силувано всміхатися й невдовзі помер. По-людськи поховати його не було за що.

Взагалі-то, справа сміху в країні розвивалася добре. Добровільними організаціями та гуртками країну було охоплено цілковито — весь край завзято сміявся.

І все було б добре, якби не одна прикра несподіванка — знову стало не вистачати їжі. Спершу окремі громадяни, а потім цілі господарства і трудові колективи, захопившися сміхом і веселощами як основним

способом існування, майже перестали працювати, лише сміялися. Але правоохоронні органи не могли вжити проти них ніяких заходів, бо все було законно. Незаконним був страх і сум, проти яких міліціонери, судді та прокурори вживали найжорсткіших заходів. Однак порушень закону не меншало, а від нелегкого життя навіть робилося більше. З подачі органів правопорядку керівник держави угледів у цьому загрозу самому існуванню держави і вирішив зміцнити боротьбу з пережитками страху. Але яким чином? Було вирішено, що у цій справі куди більш придатні методи страху. Філософи почали говорити про діалектичний розвиток популярної ідеї — задля об'єднання нації, надихання її на боротьбу за краще життя, коли нікого не треба буде змушувати сміятися, а всі сміятимуться добровільно й від душі. А поки що, стверджувалось у законі, треба примушувати сміятися, не дивлячись ні на що, бо це — в інтересах держави.

Тим не менш, людям хотілося сміятись усе рідше, частіше хотілося плакати.

Вся річ у тому, що життя сміховитів катастрофічно погіршувалося: до браку харчів додався брак одягу, взуття, палива й горілки. Взимку в помешканнях було страшенно холодно, купити дров чи вугілля не було за що. Через відсутність ліків медики почали лікувати хворих методами сміхотерапії, але ті методи чомусь мало допомагали, тож хворі помирали, ще й при цьому плачучи, що було зовсім неприпустимо. Та й лікарі вже перестали сміятися. Тоді уряд пішов на послаблення режиму сміху. Для деяких категорій населення запроваджувались пільги. Було дозволено плакати тим із номенклатури, кого звільняли з посади (1 плач на місяць); жінки-ветерани органів мали право на 2–3 плачі протягом кварталу. Плач і навіть публічний сум категорично заборонявся працівникам правоохоронних органів, міліціонерам і військовим. Виняток робився тільки для батьків військовослужбовців, які отримували "вантаж-200", і то лише протягом одного дня від моменту отримання.

Але їжі все не більшало. Обставини ускладнилися ще й тим, що західні високорозвинуті країни перестали давати кредити. Замість

кредитів вони розгорнули у своїх ЗМІ наклепницьку кампанію, головним напрямком якої стало твердження, що у країні сміховитів усі з'їхали з глузду. Це, звичайно ж, стало нечуваною образою нації, її керівництва та дискредитацією великої сміхотворної ідеї. Уряд угледів у цьому неприховану ворожу вилазку і ухвалив рішення зміцнити збройні сили. Першим і головним заходом стало присвоєння великій групі офіцерів звання полковника, а полковникам — звання генерал-полковника. Всі інші — проміжні ступені — були ліквідовані як непотрібні. Це дуже сподобалося військовим. За кількістю генерал-полковників армія країни перевершила збройні сили найбільш розвинутих країн Заходу. Це був безсумнівний і великий успіх!

Їжі від цього ще поменшало, а також стало не вистачати житла, навіть для генерал-полковників. А коли хто й мав житло, то не мав гарно облаштованої дачі, і це також викликало напругу в суспільстві, яке часом навіть припиняло сміятися. Бракувало також грошей, бензину, транспорту. Та сміховити не скаржились, тільки сміялися, розуміючи, що як військових не вдовольнити, то вони не захистять від ворогів, які усіх зітруть на порох, і знищать цим саму животворну ідею сміху.

Але так вважали, мабуть, не всі. У столиці почали створюватися підпільні групи, названі дисидентськими, які випрацьовували альтернативні ідеї — того ж самого сміхотворного кшталту, але не з вар'ятським, а з людським обличчям. Обличчя у деяких підпільників не було вже ні наляканим, ані божевільним, а ставало чимось середнім і по-науковому називалось "гомо сапієнс". Це був ідеал. А ідеал належало втілити, для чого дисиденти якось зібралися святковим надвечір'ям на приватній кухні і створили підпільний (тіньовий) уряд. Як усяку велику справу, створення уряду належало обмити, що й було негайно зроблено. У гарному настрої члени уряду повертались додому, але один із них (прем'єр-міністр тіньового уряду), який віз у кейсі список усіх міністрів, задрімав у тролейбусі й загубив кейса. Наступного дня уряд у повному складі був заарештований.

Події в країні сміховитів не на жарт стривожили сусідів, котрі всіма можливими засобами почали заохочувати громадян-сміховитів до боротьби за свої конституційні права. Спершу сміховити дуже здивувались, але потім втямили, що їхнє найперше право — це право на сум. Очевидно, що прагнення такого права у країні законного конституційного сміху було потрактовано урядовцями як небувала крамола й прирівнювалось до державного злочину — замаху на головного керівника країни чи до пограбування банку. Чимало несвідомих громадян із правозахисних організацій, творчих спілок і молодіжних кіл постраждали за свою кримінальну схильність до суму. (До речі, той сум вони здобули під час голодування в карцері, де сум не заборонявся — сумуй собі, скільки заманеться. Карцер був єдиним місцем дозволеного суму в державі, чим арештовані охоче й користалися.) Дивно, але навіть сміхотлива молодь інколи втомлювалась від казенних веселощів і час від часу відчувала потребу посумувати. Але таких швидко виключали з університетів, достроково забирали до війська, де знаменитий "інститут дідівщини" швидко змінював їм сміх на сльози. За відсутності політорганів "діди" дуже добре допомагали командирам виховувати підлеглих в атмосфері оптимістичного патріотизму.

А тим часом їсти в країні не лишилося зовсім нічого. Було зрозуміло, що головна національна ідея не спрацьовує, і що доведеться шукати нову. І саме тоді винайшли ідею тимчасову, яка, втім, мала пречудові перспективи стати фундаментальною. Вона не тільки не скасовувала попередньої, але ще й підносила її на новий рівень — що було надзвичайно важливо. И уряд кинув увесь державний бюджет на виробництво горшки.

Це і справді викликало неймовірне піднесення в масах. Народ усе зрозумів і сприйняв без зайвих слів — ось що значить наукова бездоганність ідеї. На мітингах у містах і селах промовці говорили про нову культурно-психологічну революцію в країні, про її доленосне значення. Горілкою безкоштовно забезпечувалося керівництво, потім ветерани-пенсіонери (при нормі 1 пляшка на день), а вже потім усі інші з

немовлятами включно. Родини, у яких було багато дітей, розкошували, як то й мусить бути — і дорослі, і діти увесь день пили й реготались, а в інший час спали або похмелялися. І дякували владі, головному керівникові й місцевим вертикальникам, які мали тепер один лише клопіт — забезпечити найдальші закутки країни свіжою горілкою. Це належало робити без усяких злиднів-посередників, які нахабно занижували градус. Соціологічний інститут, що провів опитування (ним було охоплено 100 % населення) виявив небувалий показник тих, котрі схвалювали нову політику уряду — 100 %. Популярність керівника-полковника стала такою, що уряд надав йому звання Великого Каудільйо.

Але залишалась невирішеною одна застаріла проблема, яка випливала з тієї аксіоми, що випиваючи, треба закусювати. Закусювати не було чим; щоправда, вчені вже почали пропагувати новий спосіб вживання алкоголю. Посилаючись на передові західні країни, вони доводили можливість випивати не закусюючи; а декотрі з них стверджували, що їсти взагалі шкідливо для здоров'я. Але ці їхні рекомендації погано сприймалися населенням. Дійшло до того, що декотрі з несвідомих громадян (переважно — жінки) потрохи почали відмовлятися пити. Подекуди чулися навіть розмови, нібито пити молоко набагато корисніше, особливо дітям. Та якби молоко було кориснішим, то воно, мабуть, було б і дорожчим. А так з усіх харчових товарів горілка мала найвищу ціну. Звісно ж, це були провокаційні розмови з метою дестабілізації суспільства, тож правоохоронні органи, які давно і справедливо зробилися карними, суворо карали відступників ідеї. Як і тих учених, котрі взялися (звичайно, безпідставно) пропагувати тверезість. На противагу їм за приклад ставилося життя Великого Каудільйо, який пив із дня свого народження й довів свою денну норму до одного літра чистого алкоголю. Саме завдяки цьому, писали придворні академіки медицини, політологи, соціологи та інші, улюбленець народу Каудільйо й подарував їм таку досконалу ідею. І коли вона не всюди й не в усьому дає результат, то в цьому не його вина — вина лежить на тих, хто недостатньо оволодів ідеєю, осягнув її. Значить, треба більше пити й краще працювати.

Проти того, щоб більше працювати, не за. перечував ніхто — жодна урядова °чи опозиційна партія, з цим справді

погоджувалися усі. Але ніхто у тій країні вже давно не працював, набагато приємніше було пити. Оскільки горілки на кожен день не вистачало, пили все, що лилося: самогон, сусло, пиво, оцет, клопоморку, гальмівну й мозольну рідини, тосол, бензин, гас. Ніхто в країні не боявся нікого, нікого не слухав — ні лікарів, ні міліціонерів, які так само пили не менше за всіх інших.

Коли жити вже зробилося просто неможливо, в країні вчинили великий переворот, який назвали по-західному —— демократичним. До влади прийшли ті самі люди, які володарювали й раніше. Тільки тепер вони одяглися у двобортні костюми й почали солодко всміхатися перед народом. Коли ж ніхто не бачив, рвали зубами горла один одному, домагаючись цілковитої влади. Для цього необхідні були надзвичайні властивості, якими ніхто з колишніх не володів. Тоді невідомо звідкіля з'явився незвичайний чоловік, який перегриз усіх і захопив усю владу.

Почалася нова ера — ера Великого Жаху.

Але це вже інша історія, про яку літописець розповість наступного разу.

3. ЖАХ

Почалося все навіть пристойно — спокійно, по-людськи й демократично.

Зібраний у залі безладний, гомінкий, дуже амбітний парламент цілих три дні бився над нерозв'язною проблемою майбутнього керівника держави. Сам парламент керувати не вмів, а головне — не хотів, бо хотів лише виступати в телевізорі та їздити по закордонах — репрезентувати країну, якої окрім митників ніхто не знав. Дуже складно

було підібрати назву керівникові, який би під наглядом парламенту керував країною — хто це буде: цар, секретар, завідувач, гауляйтер? Депутати сперечались до хрипоти. Дійшло до того, що почулися пропозиції: не треба ніякого керівника, нехай буде анархія. Це, звичайно, було небезпечно, і небезпеку цю було відчуто тими, кому належиться, і передано туди, куди слід, і ось пізно ввечері, коли парламентарі смертельно натомились і вже нічого не розуміли, в овальній залі засідань згасло світло, загримотів нечуваний грім, увесь будинок затрусився, звідкись із-під купола шугонуло смердючим сірим димом, з якого вискочив ВІН. З нього навсібіч сипалися іскри (така струменіла енергія), променилося фіолетове сяйво; постать його слабо нагадувала людську й вібрувала так, що неможливо було сфокусувати погляд, аби зрозуміти, що ж це таке — привид, примара чи таки чоловік? Спікер парламенту тремтячим голосом запитав: "Хто ви?" — але замість того, щоб отримати відповідь, кулею полетів з-за столу президії аж у знаменитий "задній прохід". Громовим голосом примара обвістила:

— Я — Жах!

Парламентарів неначе помелом вимело із зали, залишилася тільки жменька тих, кого жах спаралізував. Але й ті вже до кінця життя не могли вимовити нічого, окрім "так-так" або "ні-ні". Зрештою, іншого від них і не вимагалося до кінця життя.

Першим своїм указом Жах оголосив, що нічого попереднього не лишається, від сьогодні усе ліквідовується, бо ніколи нічого й не було: ані сміховитів, ні держави, ні мови. Є тільки він, Жах, і його люди — жахливці. Тільки з цим і потрібно рахуватися.

Народові було все одно, є він, народ, чи нема його і як він зветься. До регулярних перейменувань люди вже звикли давно — завжди перейменовували міста, села, вулиці, імена. Багато хто вже плутався, як його звати: Владлен, Вілен, Моторизація, Емансипація. Багато матерів не пам'ятали, як звати ту чи іншу дитину, бо всі ресурси їхньої пам'яті зі шкільної пори витрачалися на те, щоб не забути ім'я чергового

секретаря — першого, другого, третього — ЦК, обкому, міськкому, райкому, сільради, радгоспу, колгоспу... А бувало ще і шефа, і гауляйтера. Все це було добре знайоме народові. Спершу, правда, важкувато було призвичаїтись до думки, що його, народу, немає і взагалі ніколи не було. Тут потрібно було особливої науки, щоб це збагнути, зрозуміти. Але і це не так-то й важливо, і до цього можна з часом звикнути, якщо систематично й по-науковому тренувати свою пам'ять. От лише поставала проблема: як її тренувати, коли, як оголосив товариш Жах, у людей немає (і не було) мови? Та, якою люди вісім століть розмовляли, була оголошена трасянкою, не вартою людського рота, і ліквідовувалась, наче крамола. Усю літературу, створену нею, переробили на макулатуру, а зарідне слово, вимовлене на вулиці, поліціянти били гумовими кийками ("демократизаторами") і тягли до постерунку. Люди зненавиділи ті "демократизатори", а заодно й демократію з демократами, яких за наказом Жаха перейменували на "дурнократів". Товариша Жаха народ, однак же, любив, бо він був строгим, але справедливим — до в'язниць саджав багатьох, та все ж не всіх. Лише тих, котрі висувалися, виділялися, не погоджувалися. А що відібрав історію — ото тільки й біди? З історії штанів не пошиєш. Мову? Можна прожити й без мови. Онде звірина в лісі зовсім не розмовляє, а живе не гірше за людей. А те, що людей немає (не було й не буде), то це, може, й на краще — буде більше порядку.

Гірше було те, що не мали чого їсти, на країну насувався голод.

Спершу не стало яєць, потім молока, масла, сметани. На це Жах оголосив, що винна зажерлива опозиція, котра все зжирає сама, ні крихти не лишаючи народові. Щоб не зжирала, потрібно її зліквідувати, для чого найнятими фахівцями були розроблені відповідні проекти. Планувалося все зробити під час мітингу, начебто руками своїх же, обділених їжею функціонерів. Проте досконалий план передчасно розкрили, і головні товстопузі об'їдайли встигли втекти за кордон. І тим не менш, продукти далі пропадали: зникла ковбаса, м'ясо, сир м'який і сир твердий. Мудрий товариш Жах і тут дав геніальне пояснення: продукти вивозять із країни на повітряних кулях, одна з них уже збита,

героїв-винищувачів вітала вся країна. Аби вона остаточно відчула себе у безпеці, викинули з амбасад західних послів — а нехай не підглядають за інтимними секретами коханого Жаха. Все це дуже подобалося жахливцям, і, мабуть, подобалося б іще більше, якби з продажу потроху не зник уже й хліб. Тоді коханий народом Жах оголосив нову стратегічну доктрину: не треба їсти. Бо ця архаїчна традиція вельми дорого обходиться державі, виснажує бюджет і скорочує асигнування на озброєння, без яких держава обійтися не може. На жаль, на відміну від попередніх керівницьких закликів, цей народом був сприйнятий слабо. Не дивлячись на величезні роз'яснювально-агітаційно-пропагандистські зусилля, жахливці продовжували хотіти їсти, і, де лише могли, вишукували їжу.

Не було іншого виходу, як тільки одружитися з принцесою сусідньої держави, яка (держава) називалась Державою-Раєм, і в якій, згідно з донесеннями секретних агентів, було все: і народ, і електорат, і культура, і мова. За не дуже перевіреними чутками, там був навіть хліб. Ці звістки вселили надію в серце Жаха, який тут-таки пригадав про дідівську практику династичних шлюбів, що зробили могутніми володарями багатьох упосліджених князьків із нікчемних князівств. Женитися, женитися! Жах не любив довго вагатись і наступного ж дня заслав сватів.

У країні Раю сватів-жахливців зустріли дуже привітно, принцеса одразу погодилася на шлюб, а її батько, Володар Гмах, надіслав женихові багаті подарунки. У державі жахливців усе закрутилося в радісному хороводі шлюбних приготувань: три тижні мили, відшкрібали й чистили — фасади й підлогу, мораль та ідеологію. Жах, наче навіжений, літав країною, контролював, підганяв і снував собі плани, як він стане могутнім і багатим, володарем двох країн, головнокомандувачем двох армій (ні, краще їх об'єднати в одну, а він стане ще й начальником генерального штабу — відповідальні посади він не любив передавати іншим). Він стане генерал-полковником (ні, може, краще маршалом? Чи навіть генералісимусом?), пересварить поміж собою "демократичні" країни і першим обмиє солдатські кирзачі у теплій

воді Південного моря. А яку вже могутню і всепроникну особисту секурітатю[1] створить він — і тільки під власним контролем, недовіряючи нікому. Він мав досконалий аналітичний розум і знав, як той шлюб відіб'ється на економічному стані країни. Тоді вже цей ненажерливий електорат нарешті наїсться!

Країною жахливців бурхливо поширився рух на підтримку визначного плану товариша Жаха. На всіх міських і сільських перехрестях порозвішували портрети Жаха і його милої нареченої — пречудової, дуже сексапільної молодиці в анфас і в профіль, у строгих вечірніх сукнях і в легковажному бікіні. Люди із зацікавленням обговорювали принади та переваги прегарної пари, але до згоди прийти не могли. Зазвичай чоловікам подобалася принцеса, жінки ж горою стояли за рідного Жаха, чий жаховитий орлиний погляд був для них утіленням справжнього чоловіка, з тих, які давно вже перевелись у країні, і жінки дуже сумували з цього приводу.

У мистецтві, яке ще трішки жевріло, запанували два стильові напрямки: стиль зголоднілої фантасмагорії — це коли безкінечно описувались або малювалися розкішні страви, які мало хто пам'ятав у країні жахливців, і яких начебто було донесхочу в сусідній державі; і стиль безхлібного реалізму, по суті своїй — стиль безпідставного унаявнювання "чорнухи" життя, його бідності. Перший стиль вважався офіційним і мав безумовну підтримку товариша Жаха, непогано оплачувався й давав змогу митцям щодня бути з хлібом. За другий же часом забирали до постерунків, де творці підписували протоколи й каялися. Але вийшовши на волю, бралися за старе, бо казали, що хочуть залишатися вірними правді життя. Тільки де та правда, і де життя — ніхто з них не знав. Принаймні, у країні Жаху їх не було. Казали, що зате багате життя у країні Раю, і тому письменники з художниками так само нетерпляче очікували довгожданого державного шлюбу-об'єднання.

Проте у щоденному житті справи дійшли до крайньої межі бідності. Жахливці вже з'їли всю худобу, навіть корів. Узимку їх не було чим годувати, бо використали на корм усю хвойну рослинність, залишилося

тільки голе вільхове гілляччя, якого худоба чомусь їсти не хотіла. Тому вона здихала — мабуть, із незбагненного коров'ячого принципу. Люди були менш упертими, їли траву, щавель і кропиву й дуже втішалися майбутнім швидким весіллям, коли з'явиться хліб і до хліба. Вже ж наречений про це потурбується. Народ тепер увесь називався електоратом, що дуже подобалося стареньким бабцям по селах. Бо ж відомо, народ був нікому не потрібен, до електорату ж інколи приїздили начальники на чорних "Волгах", привозили невеликі скриньки й ласкаво просили вкинути туди невеличкі аркушики з прізвищем чергового начальника. Бабці часом дивувалися, чому таку справу не можна зробити у райцентрі, проте охоче кидали ті аркушики, бо лише тоді начальники розмовляли з ними ласкаво й навіть казали "дякую". Ну й, звісна річ, розповідали, як добре буде житися після довгожданого шлюбу. Правда, ті розповіді часом викликали сльози — це коли бабці думали, що можуть не дожити до щасливого дня.

І ось нарешті довгожданний, багато разів відкладений день настав. На дванадцяти винищувачах-всепогодниках шлюбний кортеж злинув у небо. І через певний час опустився на якомусь не надто сучасному, майже загумінковому летовищі, що стало першим, але не найбільшим розчаруванням нареченого. Наступними розчаруваннями були: обдерті фасади столиці Держави-Раю, вулиці з вибоїнами на бруківці, спотворені злістю обличчя людей у довжелезних чергах — все точнісінько, як і в його країні жахливців. Але найбільший грім розчарування прогримів у палаці, коли жених нарешті сам на сам спіткався з принцесою. З'ясувалося, що це була зовсім не принцеса, а бридкий на вигляд принц явно збоченої сексуальної орієнтації. З наступної розмови прояснилося, що на шлюб він погодився через величезну й системну кризу, у якій опинилася Держава-Рай. Тим шлюбом сподівалися поправити ситуацію в економіці, геополітиці, фінансах, війську, ідеології, культурі, медицині, освіті, міжнаціональних та міжконфесійних стосунках і т. д. Дати жахливцям він нічого не міг, міг лише взяти й цинічно іржав у напарфумлене обличчя Жаха, вишкірюючи величезні, прокурені наркотою зуби.

Нарешті отямившися, Жах струсонувсь усім своїм тілом, брязнув об паркет недопитим келихом із шампаною і тим самим винищувачем-всепогодником помчав додому. Такого розчарування витримати він не міг, тож понад хмарами прийняв чітке рішення: війна! Тільки переможна війна могла змити ганьбу й покарати країну-облудницю. Жах віддав наказ про загальну мобілізацію.

Одначе скоро у тому з'ясувалась певна недоречність: мобілізовувати не було кого. Населення зникло. Частина — від голоду і хвороб, інша частина тому, що наївно повірила, ніби його нема й не було ніколи. А ті, що залишилися, вважали себе електоратом для голосувань і плебісцитів, але не для війни, до того ж, вони не розуміли Жаха, бо давно відучилися від будь-якої мови. Урядовці ж і адміністратори, почувши про мобілізацію, одразу повтікали на схід, бо давно вже тайкома служили не Жахові, а володареві Райської держави — товаришеві Гмаху.

Це було нечуваним і нестерпним. Заряджений величезною космічною енергією (1000 кіловольт), Жах такого стерпіти не міг і затремтів, заколотився, загудів, закрутився (понад 1000 обертів на хвилину) — точнісінько так, як і тоді, коли вперше з'явивсь у парламенті. Потім пролунав жахливий вибух, подібний до чорнобильського, вибух, якого ще не чула планета. У небо здійнявся вихор чорного диму, куряви й смороду, в якому й зникло все разом із Жахом.

Коли через сторіччя той дим і сморід потрохи розвіялися, то люди зі Сходу і з Заходу уздріли гігантське провалля в центрі континенту. Глибина провалля була така, що погляд не сягав його дна, ширина також ховалася за обрієм. Поміж берегами провалля завжди курився смердючий сизий дим, з якого часом вискакував безногий хвостатий Примарець. Він вихитувався, кривлявся й подавав якісь незрозумілі знаки цікавим подорожнім, котрі завжди юрмилися на урвищах понад проваллям, а потім на тижні й місяці зникав у безодні.

Люди казали, що це — наука людству за його зневагу до людських і божих законів буття.

[1] Служба безпеки.